

KRANT

An important private collection from Hannover in Amsterdam, belangrijke voorjaarsveiling van oude meesters, 27 en 28 maart. Kijkdagen: 23-25 maart, 10.00-17.00 uur, Sotheby's, De Boelelaan 303.

Influenza/Outside-Inside, street-actions van Jeroen Jongeleen, tot 26 februari, Expositorium VU, De Boelelaan 1105.

Foodology, expo over Art, Fashion en Food van Japanse kunstenaars Toyoko Shimada, 14-02 t/m 04-03, Platform 21, Prinses Irenestraat 19a.

Transformations of Art and Public Space, symposium van het Lectoraat Kunst en Publieke Ruimte, 15/16 februari, SMCS op 11, Oosterdokskaade 5.

Nina Fischer/Maroan el Sani: Zuidas Residency work, 18-03 t/m 13-05, SMBA, Rozenstraat 59, Amsterdam.

VOORWOORD Amsterdam heeft van oudsher een lage skyline. Zorgvuldig wordt bepaald waar die de hoogte in gaat. Wie langs de A10 rijdt, ziet de contouren van Zuidas groeien. Steden die meedoen in een internationale, economische ontwikkeling bouwen behalve hoge skylines ook representatieve, openbare ruimten. De eisen aan de openbare ruimte zijn talrijk. Behalve ontmoetingsplaats moet de openbare ruimte plaats bieden om te flaneren, te recreëren, te reflecteren, zich te amuseren. Tegelijk is de openbare ruimte een spiegel van onze beschaving, waarin waarden als vrijheid, schoonheid en tolerantie tot uiting komen.

Boze tongen beweren dat kunst in de openbare ruimte zo democratisch is, dat de middelmaat regeert. Toch is juist voor kunst in de openbare ruimte een spannende taak weggelegd: die is niet alleen mooi of lelijk, goed of slecht, maar floreert op het snijvlak van functioneel eisenpakket en ideëel collectief geheugen. Die vormt een schakel tussen toekomst en traditie.

Om te voorkomen dat kunst een tijdgebonden en tijdelijke toevoeging vormt, is de kunst op Zuidas eerder gebaseerd op universele betekenissen en zit de kunst onlosmakelijk vast aan haar omgeving. De kunst wordt zelfs gelijk met de gebouwde omgeving ontworpen en ontwikkeld. Met dit zogenaamde 'meebouwen', een beleid waarvoor de gemeente het voortouw heeft genomen en dat samen met de particuliere ontwikkelaars wordt uitgevoerd, onderscheidt Zuidas zich van talrijke andere 'zuidassen' op de wereld. Tegelijk borduurt deze specifieke kijk op kunst in de openbare ruimte voort op een Europese en Amsterdamse traditie.

Tussen idee en plan, tussen idee en realisatie zitten vaak jaren van overleg, om uiteindelijk het beste te bereiken voor de plek, voor Zuidas en voor de kunst. Dat overleg is logisch en noodzakelijk. Het gaat immers niet meer om het plaatsen van een ruiter op een paard. Ook de kunst bouwt aan de nieuwe stad.

Langzamerhand worden de eerste resultaten zichtbaar. Inmiddels bouwt kunstenaar Krijn de Koning aan het NUON-gebied en is aan beeldend kunstenaar Jennifer Tee gevraagd een schetsontwerp te leveren voor het toekomstige Gershwinplein – dit voorjaar zullen we de eerste uitwerkingen van het schetsontwerp kunnen zien. Door de Vereniging Bedrijfscollecties Nederland in samenwerking met Virtueel Museum Zuidas wordt gewerkt aan de Beeldenlijn in Mahler IV, curator Ernst van der Hoeven, oplevering najaar 2007. En in juni 2007 wordt het Videoscherm Zuidplein voor kunst en cultuur geopend, met Jan Schuijren als curator.

Henk de Vroom
Programmaraad Virtueel Museum Zuidas

PLEIN MET AVONTUUR

Kunstenaar Jennifer Tee (1973) past moeilijk in traditionele kaders. Zij maakt namelijk geen schilderijen of beeldhouwwerken. Zij maakt persoonlijk getinte en poëtische landschappen, in het museum of daarbuiten.

In die landschappen wacht het publiek een ontdekkingsreis langs sprankelende en magische objecten, met uitgesproken kleuren. Het 'Wonderschone Tee Territorium' noemde men niet voor niets haar bijdrage aan de kunstbiënnale van Sao Paulo, waar Tee in 2004 Nederland vertegenwoordigde. Afgelopen najaar kreeg de in Amsterdam wonende en veel in het buitenland exposerende Jennifer Tee de opdracht een schetsontwerp te maken voor het Gershwinplein ook wel Waterplein genoemd, een van de grootste pleinen aan de zuidzijde van Zuidas. Met de hotel-, woon- en kantoorstorens van Amsterdam Symphony in de rug, de studio's en stadswoningen langs zij en grenzend aan de gracht van De Boelelaan treft zich hier in 2010 de buurt.

De objecten waarmee Tee haar landschappen opbouwt zijn doorgaans rijkversierd en felgekleurd. Kleur is belangrijk, vindt Tee, want aantrekkelijk en het verwijst zowel naar feestelijke festivals als naar mystieke tempels. Daarnaast kunnen haar objecten vaak net als de machinerieën van Jean Tinguely in beweging worden gezet. Zo daagt Tee mensen uit om het door haar gecreëerde landschap binnen te treden en de plek met hun activiteiten tot leven te brengen.

Tee wil niet alleen verleiden op een praktisch, functioneel niveau. Ze wil haar publiek ook binnenvoeren in een exotische, filosofische wereld, die losstaat van de alledaagse werkelijkheid en waaraan een ieder zich op zijn manier kan laven. Teksten spelen daarin een sleutelrol.

Nog een ander aspect onderscheidt Tee's werk van veel collega's. Zelf een multiculturele mix - geboren uit een Nederlands-Engelse moeder en een Chinese in Indonesië opgegroeide vader -, slaat zij op lichtvoetige en vanzelfsprekende wijze een brug tussen de meest uiteenlopende culturen. Die komen samen in de voorwerpen, waarvan de onderdelen in verschillende delen van de wereld met liefde en aandacht zijn gemaakt. Die spreken uit de reeks van kunstenaars, dood of levend, waardoor ze zich laat inspireren. Zo heeft ze onlangs de Hollandse minimalist Ad Dekkers herontdekt. Hoewel haar werk een stuk wilder is, zijn Dekkers reliëfvloeren eigenlijk ook rituele, utopische plekken, verklaart Tee.

Haar schetsontwerp voor het Gershwinplein staat op moment van spreken nog in de startblokken, maar het streven is duidelijk: een plein met ziel en avontuur, waar de buurt zich kan verpozen, maar ook even in een paradijselijke wereld vertoeft.

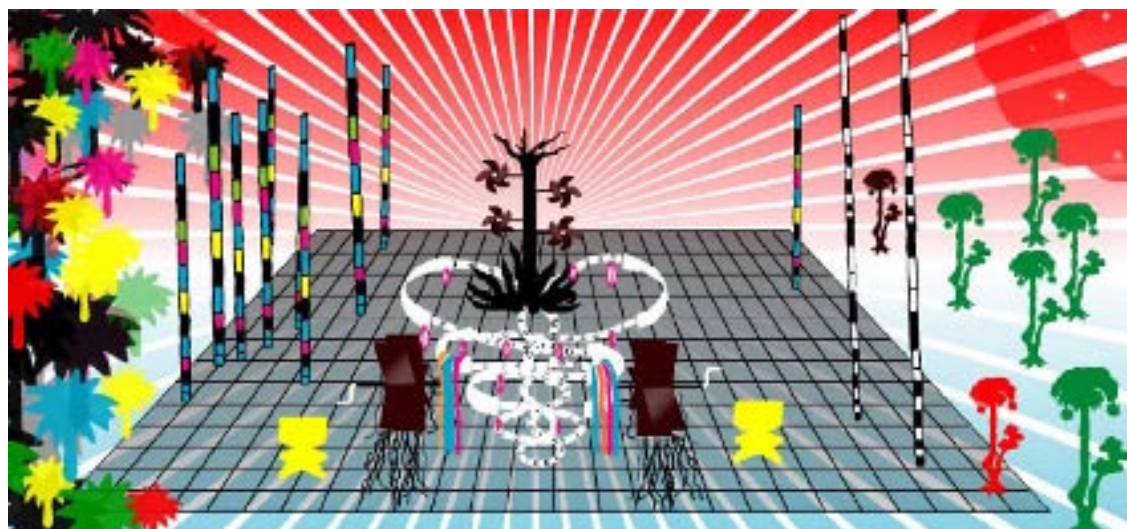
VISIE De afgelopen maanden heeft het Virtueel Museum Zuidas gewerkt aan een nieuwe Visie Kunst en Cultuur. Dit plan van aanpak borduurt voort op de Visie Beeldende Kunst Zuidas, die wij in 2001 ten doop hielden. Het programma van het VMZ heeft een dubbele doelstelling. Hoofddactiviteit is het 'meebouwen met de architectuur'. Daarbij worden permanente kunstwerken geïntegreerd in de stedenbouw, de architectuur en de openbare ruimte. Om op Zuidas een hoogwaardig en inspirerend kunstklimaat tot stand te brengen, ontwikkelt het VMZ daarnaast ondersteunende activiteiten, tentoonstellingen en tijdelijke kunstprojecten. Met deze krant presenteren wij onze visie aan het publiek – het document is als bijlage opgenomen.

Simon den Hartog,
Supervisor Beeldende Kunst
Zuidas, Voorzitter stichting
Virtueel Museum Zuidas

Krant no. 02 – februari 2007
Redactie en tekst: Marina de Vries
Redactieraad: Simon den Hartog,
Meinke Horn, Harry J. Kraaij,
Marina de Vries, Henk de Vroom

For english summary: see website
Redactieadres:
Virtueel Museum Zuidas,
Prinses Irenestraat 19
1077 WT Amsterdam

Vormgeving: Friedli van der Hoeven
Druk: SSP, Amsterdam
E-mail: marina.devries@planet.nl
Website: www.virtueel-museum.nl

Jennifer Tee: Un Autre Monde; virtueel panorama t.b.v. biënnale Sao Paulo, 2004

KORT NIEUWS

AS Begin april 2007 opent op de begane grond van Platform 21 restaurant As. As wordt opgezet door het team van restaurant-bar-club 11 (in POST CS Amsterdam) en streeft naar een bewustere omgang met voedsel. Gerechten worden bepaald door de seizoenen en de temperatuur. Vlees komt van eigen varkens en kippen, groente van eigen kweek. Interieur- en terrasantwerp zijn van Studio's Müller en Van Tol.

KUNSTCLUSTER Twintig september jl. is officieel de bouw gestart van Amsterdam Symphony, een multifunctioneel, gezichtsbepalend gebouwencomplex met appartementen, kantoren en 3000 vierkante meter ruimte voor cultuur (ontwerp: Pi de Bruijn). Ook een hotel maakt deel uit van het complex (ontwerp: AWG). Verwachte oplevering: 2009/2010.

STATION In opdracht van het Lectoraat Kunst en Publieke Ruimte hebben architectuurstudenten van het Berlage Instituut onderzoek gedaan naar Amsterdam Zuidas, in 2020 hét internationale station van Nederland. Daarbij staat de relatie tussen ondergrondse station en bovengrondse stad voorop. De publicatie Transfernade Amsterdam Zuidas met opmerkingen en ontwerpen is verkrijgbaar bij het Berlage Instituut in Rotterdam.

REZA ABEDINI

De Iraanse docent en grafisch ontwerper Reza Abedini (1967) laat zich inspireren door de kalligrafie en de esthetische kracht van de traditionele, Perzische beeldcultuur. Maar hij kopieert de geschiedenis niet klakkeloos. Hij vindt haar opnieuw uit en combineert haar met moderne vormgeving. Om die reden kreeg hij onlangs de Prins Claus Prijs. In verband met zijn expositie logeerde Abedini vijf dagen in het voormalig Sint Nicolaasklooster aan de Prinses Irenestraat, thans woon- en werkverblijf voor kunstenaars van het VMZ-project Vrije Ruimten Zuidas. Het afgebeelde affiche is speciaal ontworpen voor de tentoonstelling Bridge in Platform 21.

ENCLAVE OP D

ENCLAVE OP ZUIDAS Het is een van de wonderlijkste ensembles van Zuidas, het trosje Sint Nicolaasgebouwen aan het uiteinde van de Prinses Irenestraat, ingeklemd tussen Beatrixpark en A10, tussen RAI en W.T.C.. De drie gebouwen, die hier sinds eind jaren vijftig staan, lijken op het eerste gezicht namelijk nauwelijks op elkaar – de een een nurkse bakstenen doos, de tweede een witgepleisterde koektrommel en de derde een door glas overheerste, slingerende rechthoek.

Toch is het trio op het tweede gezicht duidelijk familie. Want hoewel elk gebouw zijn eigen karakter en uitstraling heeft, zijn ze alledrie even sober als revolutionair. De doos heeft geen doorsnee baksteen, maar ambachtelijke, vierkante moppen, die ook binnen de gangen en trappenhuisen sieren. Bovendien heeft de doos een opmerkelijk ovalen trappenhuis en een confetti van ramen. Eenzelfde ramensnoer slingert rond de trommel.

Zoals de glazen rechthoek een vroege voorloper is van de beroemde glazen gebouwen van Gerrit Rietveld (de Gerrit Rietveld Academie verderop de Zuidas kwam pas in 1967 gereed), zo eechoot de gewijde lichttoetreding in de trommel de destijds kersverse kapel van Le Corbusier in Ronchamp. De Amsterdamse architect Lau Peters en zijn bureau ontwierpen de Sint Nicolaas enclave eind jaren vijftig voor de Priesters van het Heilig Hart. Die woonden in het Sint Nicolaasklooster (de doos), oefenden hun priester capaciteiten in de Sint Nicolaaskapel (de trommel) en gaven les op het Sint Nicolaas Lyceum (de rechthoek) – destijds aparte scholen voor jongens en voor meisjes, tegenwoordig één school, verbonden door een loopbrug.

Even dreigde de plek eind jaren negentig in vergetelheid en verval te raken. De priesters, inmiddels opgevolgd door de priesters van het bisdom Haarlem, vertrokken in 1998. Het klooster werd bevolkt door anti-kraakwachten. De kapel stond leeg. Alleen de school was en is nog altijd in gebruik.

NIEUW LEVEN Totdat krakers de kapel in 2001 ontdekten, het kerkje omdoopten tot 'Zuidas' en met hun experimentele muziek- en kunstactiviteiten een klein, maar fijn publiek binnenhaalden. Het klooster werd herontdekt en tijdelijk bewoond door het Sandberg Instituut, de masteropleiding voor kunstenaars. Ook het Sandberg Instituut gebruikte de kapel voor tal van activiteiten.

Nog altijd is de plek ongeëvenaard: een oase van groen, met op de achtergrond de groeiende skyline van Zuidas. Geen wonder dat de Iraanse grafisch ontwerper Reza Abedini, die op 13 december de prestigieuze Prins Claus Prijs kreeg, hier met zijn familie wilde verblijven in de sinds kort tot kunstenaarsverblijf omgetoverde kloosterkamers: in de luwte van de stad, omringd door bomen en fluitende vogels. Sinds vorig jaar zijn twee van de drie gebouwen aan een nieuw leven begonnen. Voor de verbouwing heeft Opera Ontwerpers klooster en kapel in de geest van Lau Peters opgeknapt: eenvoudig maar eigenzinnig. Gangen, kantoren en tentoonstellingsruimtes zijn witgeschilderd en strakgetrokken. Altaren, kruizen en preekstoelen zijn verdwenen, maar de rustige, gewijde sfeer is gebleven.

Waar eens de priesters oefenden in de kapel, organiseert Platform 21 - internationaal centrum voor design, mode en creatie - sinds voorjaar 2006 tentoonstellingen en debatten. Waar eens de priesters woonden en werkten bevinden zich nu de kantoren en vergaderveertrijken van de Premisela Stichting voor vormgeving, Platform 21 en het Virtueel Museum Zuidas. De bovenste twee verdiepingen met kloostercellen zijn getransformeerd tot sobere maar sfeervolle kunstenaarswoon- en werkvertrijken voor het Vrije Ruimtenproject van het VMZ.

Alleen de eigenwijze kapel zal als baken van het verleden de toekomst trotseren. Het klooster wordt te zijner tijd gesloopt en maakt plaats voor groen, net als het huidige schoolgebouw van het Sint Nicolaas Lyceum, dat verderop nieuw gaat bouwen.

Wie de kapel dan mag gebruiken, is nog niet bekend - de huidige bewoner Platform 21 trekt rond 2009 in een nieuw gebouw. In elk geval komt de geluksvogel uit culturele hoek, want op het pand rust een culturele bestemming.

ARTISTS-IN-RESIDENCE Op 15 januari hebben zes kunstenaars hun intrek genomen in het voormalige Sint Nicolaasklooster. In het kader van de Vrije Ruimten, het artist-in-residence programma van het Virtueel Museum Zuidas, buigen zij zich de komende maanden ter plekke over Zuidas. Voor deze tweede editie van de Vrije Ruimten is samengewerkt met diverse culturele instellingen, met als gevolg een grote variëteit aan kunstenaars: filmmakers Nina Fischer/Maroan el Sani (Duitsland, lectoraat Kunst en Publieke Ruimte samen met SMBA), Bureau LOLA Landscape architects (NL, Fonds BKVB), geluidskunstenaar Geert-Jan Hobijn (NL, Gaudeamus), tekenaar/designer Ingo Giezendanner (Zwitserland, Platform 21), performancekunstenaar Anat Stainberg (Israël/NL, Amsterdams Fonds voor de Kunst) en installatiekunstenaar André van Bergen (NL, VMZ). Hun persoonlijke ideeën, voorstellen, inzichten en kanttekeningen worden de eerste twee weken van juni gepresenteerd in onder meer Platform 21 en in een publicatie. Inmiddels zijn de landschapsarchitecten van LOLA gestart met een weblog over hun belevingen en bevindingen op de Zuidas: www.lolazuidas.blogspot.com.

De eerste bewoners van de Vrije Ruimten, Nina Fischer en Maroan el Sani, leggen de laatste hand aan een schitterende thriller in en om kantoorgebouw Viñoly in Mahler4. De film is vanaf 18 maart te zien in het Stedelijk Museum Bureau Amsterdam, Rozenstraat 59. Op maandagavond 19 maart geven de kunstenaars een lezing over hun werk op de Gerrit Rietveld Academie.

Zie voor aanvangstijd t.z.t.: www.lkpr.nl.

DE ZUIDAS

HET GEBOUW

Foto's: Ron Zijlstra

- 1 de Zwitserse kunstenaar Ingo Giezendanner richt zijn werkplek in
- 2 slaapkamer artists-in-residence
- 3 woonkamer artists-in-residence
- 4 voormalige Sint Nicolaaskapel en -klooster aan de Prinses Irenestraat

2

3

4

5 VRAGEN AAN:

Jan Doets (1944), voormalig directeur van ING Vastgoed, thans 'kwartiermaker' Zuidas

U bent kwartiermaker, wat is dat?

'Ik moet zorgen dat niks de oprichting van de N.V. Zuidas in de weg staat: dat de plannen zijn gevormd, de risico's in kaart zijn gebracht, het benodigde geld is toegezegd. Inmiddels is door kabinet en B&W van Amsterdam besloten de onderneming op te richten en is Elco Brinkman benoemd tot president-commissaris.'

Uw betrokkenheid bij Zuidas dateert van de rigoureuze herontwikkeling van het World Trade Center in de jaren '90. Wat was destijds de aantrekkingskracht van het gebied?

'De uitstekende bereikbaarheid zowel per auto als per openbaar vervoer – trein en metro. Dat wordt in de toekomst alleen maar beter. Tegelijk ligt de Zuidas dicht bij andere voorzieningen in de stad, zoals musea, theaters en het Concertgebouw.'

Wat is de kracht van kunst en cultuur in een dergelijk woonwerkgebied?

'Dat je geconfronteerd wordt met andere aspecten van het leven, waardoor je even uit je concentratie wordt gehaald, even wakker wordt geschud. Ik vind het goed dat je je middels kunst en cultuur realiseert dat er ook andere dingen in het leven bestaan dan wonen en werken.'

Op Zuidas bestaat een specifieke vorm van kunst in de openbare ruimte, waarbij de kunst meebouwt aan de stad.

'In gebouwen doen bewoners en eigenaren zelf wel aan kunst, in de collectieve ruimte gebeurt dat niet automatisch. Daarvoor moet je een extra inspanning leveren. Ik vind dat belangrijk ja. Dat verrijkt de buitenruimte en maakt een stad compleet. Net zo belangrijk zijn het toekomstig theater van Joop van den Ende en Platform 21. Ik pleit niet voor verhuizing van bestaande instellingen naar de Zuidas, maar zou wel meer ruimte willen voor nieuwe, innovatieve initiatieven op gebied van kunst en cultuur.'

Hoe ziet u Zuidas over tien jaar?

'Oef, nou, dan rijden de eerste auto's al door de tunnel en staat de trein op het punt onder de grond te gaan. De hele infrastructuur gaat vanaf de afslag VU onder de grond, om voor de Europaboulevard bij de RAI weer boven te komen. Spectaculair? Het is in Nederland nog niet eerder vertoond.'

ZUIDAS VERRUIMT KIJK OP KUNST DE BEDRIJFSCOLLECTIE

foto: Tom Haartsen, Oudekerk ad/Amstel

De kunstverzameling van ABN AMRO hoort tot de oudste en grootste bedrijfscollecties van Nederland. Zoals vaak bij bedrijfscollecties, begon het zo'n dertig jaar geleden met een bevoegen bestuurder, zegt kunstadviseur Pietje Tegenbosch. Deze Jan Roelof van den Brink, destijds voorzitter van de Raad van Bestuur van AMRO en verwoed aquarellist, besloot de replica's in de kantoren te vervangen door 'echte' kunst. Die zou de leefomgeving verbeteren.

Uit dezelfde tijd dateert de ambitie om een breed overzicht van naoorlogse, Nederlandse kunst te creëren. Een moderne en eigentijdse uitstraling past een vooraanstaande bank als ABN AMRO, vond men in de jaren '70. Een kunststichting werd opgezet om de collectie te beheren en uit te breiden.

Inmiddels omvat de collectie zo'n 16.000 stuks en weerspiegelt zij de geschiedenis van de bank. AMRO fuseerde met ABN en op de Zuidas werd een internationaal hoofdkantoor gebouwd. Vooral dat laatste zette de vensters op de wereld open. De collectie werd speciaal voor het nieuwe hoofdkantoor verrijkt met beelden en schilderijen van internationale kopstukken als Mario Merz, Donald Judd, Andy Warhol, Willem de Kooning en meer recentelijk Thomas Schütte.

Om de nieuwe, internationale blik te bekrachtigen én te verbinden met de bestaande collectie, is in 2003 de ABN AMRO kunstprijs in het leven geroepen. Die bekroont in Nederland wonende of werkende buitenlandse talenten en is tot nu toegekend aan de uit Turkije afkomstige Fahrettin Orenli, Eylem Aladogan – een kunstenares met een dubbele nationaliteit - en de in Engeland geboren Ryan Gander. Van iedere kandidaat wordt een werk aan de collectie toegevoegd.

Zelf heeft Pietje Tegenbosch de collectie bij haar aantreden geclusterd en een deel tot kerncollectie uitgeroepen, om zo de betekenis en de eigenheid te vergroten. Met deze ankers in het achterhoofd, werkt zij aan een gericht aankoopbeleid: schilderijen van onder meer Iris van Dongen, Gé-Karel van der Sterren en Arjan van Helmond, maar ook andere disciplines, zoals een 'portret' van Albert Cuyp gemaakt door Maria Roosen. Met de collectie worden 35 vestigingen ingericht, kantoorruimtes, maar vooral openbare en representatieve ruimten. Daarnaast maakt Tegenbosch meerdere malen per jaar tentoonstellingen in het hoofdkantoor, momenteel van Rijksakademie kunstenaar Paulien Oltheten, door de bank met een fellowship gesteund.

Het huidige verzamelen is het stadium van mooie plaatjes allang voorbij, zegt Tegenbosch. De kunst staat voorop. Die brengt een andere realiteit het bedrijfsleven binnen, stimuleert de creativiteit, is voertuig voor discussie en teken van maatschappelijke betrokkenheid.

Marlene Dumas, Kaapstad, Zuid-Afrika 1953
Magdalena, 1995, olie op doek, 280 x 100 cm
Collectie ABN AMRO

ARTVERTISING Zo onopvallend als het Sandberg Instituut, de masteropleiding voor kunstenaars, zich normaliter ophoudt in de noordwestflank van Zuidas, zo opvallend stond het onderwijsinstituut de afgelopen decembermaand op zijn plek. Het gebouw was onder aanvoering van een student tijdelijk vermomd als billboard en tooide zich van top tot teen met bedrijfslogo's. Geen krant die er geen aandacht aan besteedde. Geen automobilist die het is ontgaan.

Het is lovenswaardig dat Zuidas nog altijd ruimte biedt voor experiment en avontuur. Maar was het kunst? Het idee van Teun Castelein bestond eruit de beroemde Milliondollarhomepage van de Britse student Alex Tew vanuit de computerwereld te vertalen naar de fysieke werkelijkheid.

Reclamemakers hebben het experiment ongetwijfeld met jaloerse ogen aangezien, want het beeldmozaïek was imponerend. Maar de verwachte ontregeling en andere blik bleven uit. Het resultaat bevestigde wel ongewild bestaande, maatschappelijke krachtenvelden. Anders dan het origineel, lardeerde Castelein de reclamezuil tegen hetzelfde tarief met alternatieve leuzen en kunstzinnige logo's. Die misten echter de uitstraling, maar vooral de proporties en de macht om het tot de beste zichtplekken, oftewel de herospace, te schoppen.

Misschien was het beter geweest, zoals kunstenaar Albert Van Der Weide achteraf terecht opmerkte, wanneer de kunstenaars zich hadden verenigd om met een groot, gezamenlijk logo de reclame van repliek te dienen.

